

PROVOZNÍ SROVNÁNÍ KLASICKÝCH ÚLŮ A OPTIMALŮ U PANA ČERNOHOUSE

Ing. Květoslav Čermák, CSc.

V době, kdy byl u nás navržen a začal se mezi včelaři rozšiřovat nástavkový úlový systém Optimal, byl jedním z řady těchto včelařů také pan Josef Černohous z Jablonného nad Orlicí (okres Ústí nad Orlicí). Jako většina včelařů, kteří se rozhodli úlový systém Optimal v provozu vyzkoušet a naučit se v něm včelařit, také pan Černohous nejdříve srovnával s chovem včel v úlech dosud jím a jeho otcem používaných. Tenkrát mi svoje dvouletá porovnávání dal k dispozici a po 20 letech jsem náhodou záznam jeho výsledků našel. Jistě jeho porovnání bude zajímat i další včelaře. Pan Černohous souhlasí se zveřejněním výsledků, a tak je představuji v tomto článku.

Srovnání se týká roků 1982 a 1983. Včelstva byla chována v Jablonném n. Orl., v nadmořské výšce 500 m. Snůškové zdroje byly ovocné stromy, maliny a les - medovice, od května do července. Rok 1982 byl snůškově průměrný, rok 1983 patřil ke snůškově výtečným.

Klasické úly byly dvouprostorové Univerzály a Gerstungy, používala se v nich mateří mřížka. Univerzály měly plodiště i medník na 11 rámků 39×27,5 cm, utepené byly 5 cm polystyrenem, včelstva v nich byla zimována jen v plodišti. Gerstungy utepené slámou měly rámky jako v Univerzálech, ovšem otočené o 90°, tedy 27,5×39 cm, a to 11 plástů jako plodiště, v němž byla včelstva zimována a v sezóně dostala už jen jeden nízký medník s 11 rámků 27×20 cm. (Originální Gerstungy mají míru rámků 26×41 cm, polorámky 26×20 cm.)

Optimaly byly dřevěné - jednostěnné (25 mm desky), jen s nízkými nástavky po 11 rámcích 42×17 cm, s jednoduchými dřevěnými stěnami. Včelstva byla zimována ve 4 nástavcích, v sezóně měla až 6 nástavků. Mateří mřížka nebyla používána. Ve včelstvech byly kraňské matky převážně ze sériového chovu.

Po oba dva roky byl velmi dobrý jarní rozvoj včelstev v Optimalech, což se projevilo ve vyšších medných výnosech i v dřívějším zaplnění medníkových nástavků, takže bylo možno první med odebrat o dost dříve než v prostorově menších klasických úlech. Přesné údaje o zkrmených zásobách cukru v podletí, časovém rozmezí odběru medu v sezóně a medných výnosech jsou **v tabulkách**. V r. 1982 se všechna včelstva v Gerstungových úlech vyrojila kvůli nedostatečnému prostoru, v důsledku čeho neposkytla žádný medný výnos. Proto do dalšího roku byla ponechána už jen dvě včelstva v těchto úlech kvůli celkovému srovnání.

Rok 1982

První snůška začala s rozkvetem třešně 15.5.

Typ úlu	Č. úlu	Zkrmené zásoby na zimu (kg)		Datum prvního a posledního odběru medu	Med (kg)	
		včelstvo	průměr		včelstvo	průměr
UNIVERZÁL 39×27,5 cm	2	12	11	20.6. - 20.7.	11	10,2
	3	10		15.7. - 25.7.	9	
	6	10		20.6. - 20.7.	11	
	7	12		15.7. - 25.7.	10	
GERSTUNG 27,5×39 cm	8	12	12	-	0	0 *
	9	12		-	0	
	10	12		-	0	
	11	12		-	0	
OPTIMAL 42×17 cm	4	22	21	20.5. - 25.7.	41	43,5
	5	20		20.5. - 25.7.	46	

* všechna 4 včelstva se vyrojila

Včelaři v blízkém okolí, včelařící v klasických úlech, dosahovali průměrné výnosy okolo 10 kg medu (r. 1982).

Rok 1983

Rozkvět třešni 29.4., snůška začala po oteplení od 12.5.

Typ úlu	Č. úlu	Zkrmené zásoby na zimu (kg)		Datum prvního a posledního odběru medu	Med (kg)	
		včelstvo	průměr		včelstvo	průměr
UNIVERZÁL 39×27,5 cm	6	12	12	10.6. - 10.7.	45	61
	3	12		29.5. - 24.7.	71	
	4	12		29.5. - 10.7.	55	
	7	12		10.6. - 10.7.	74	
GERSTUNG 27,5×39 cm	1	12	12	27.6. - 21.7.	28	26
	2	12		27.6. - 24.7.	24	
OPTIMAL 42×17 cm	11	19	19,2	22.5. - 21.7.	86	100 *
	12	20		22.5. - 21.7.	123	
	13	19		22.5. - 21.7.	108	
	14	18		22.5. - 21.7.	132 *	
	15	20		22.5. - 24.7.	84	

* včelstvo č. 14 vzniklo spojením dvou včelstev v polovině května a proto jeho výnos není započítán do průměru výnosu medu skupiny; obsedalo 8 nástavků

Srovnání výsledků vychází po oba dva roky jednoznačně ve prospěch včelstev v Optimalech. Příčinou byl velký úlový prostor ponechaný včelstvům po celý rok, jemuž se včelstva přizpůsobila a zimovala silnější než včelstva v klasických úlech. Odráží se to ve využití už jarních snůšek z ovocných stromů těmito včelstvy (první medobraní už kolem 20.5.), zatímco v menších dvouprostorových úlech byly přebytky medu (k odběru) viditelně později. Z málo prostorných Gerstungů se včelstva v prvním roce vyrojila, takže v důsledku toho neposkytla žádný výnos medu. V druhém roce donesla jen zlomek toho co dala silnější včelstva. Pokud zhodnotíme ekonomiku chovu porovnáním medných výnosů a zkrmeného cukru, vychází také jednoznačně ve prospěch silnějších prostorově neomezovaných včelstev v Optimalech, a to i přesto, že spotřebovala téměř dvakrát více cukru. Vzhledem k dobrým zkušenostem s ošetřováním včelstev v Optimalech a výborným výsledkům přešel pan Černohous v následujících letech jen na nízkonástavkové Optimaly.

Popsané dvouleté výsledky srovnání u pana Černohouse však není možno očekávat za každých okolností, tedy u každého včelaře, v každých podmínkách. Naopak - považuji je pouze za **příklad, jak takové srovnání u někoho může vycházet**. I proto, že šlo o malé skupinky v jednotlivých variantách (úlové typy), jen o dva roky, jen u jednoho včelaře a na jednom stanovišti. Jde ale o příklad užitečný, konkrétní, nikoliv charakteru pouhého dojmu, s čímž se někdy v diskusích o výsledcích včelaření v různých podmínkách setkáváme.

Nebylo by také správné přičítat dosažené výsledky pouze použitým typům úlů a tak je zjednodušeně chápat jako snad magický vliv úlového typu! To by bylo přílišné zjednodušení! Úl sám o sobě výsledky nepřinesl, jde o spolupůsobení i dalších podmínek daných chovatelem (způsob ošetřování) a podmínek daných přírodou (klíma, počasí, snůška). Ovšem správně konstruovaný úl v péči dobrého včelaře napomáhá dobrým výsledkům. Např. úly Gerstungy měly příliš malý prostor. Je zřejmé, že kdyby měl pan Černohous další nástavky k rozšíření včelstev a včas je rozšířil o další prostor, nemusela se v r. 1982 vyrojit a nějaký med by donesla. Rovněž 11 plástů Univerzálu je pro vytvoření větší síly včelstva zřejmě omezujícím prostorem a nejde jen o jarní rozvoj, ale také o zazimovanou sílu včelstev. To potvrzuje více donešeného medu již z jarních snůšek v celoročně prostorných Optimalech. Rovněž větrání vnitřního prostoru úlu může být mít značný vliv na sílu a kondici včelstva - např. je známo, že v Moravských Univerzálech s boční předsíňkou a studeným okénkem vzadu bývá po zimě velmi vlhko.

Ze zkušeností jiných včelařů vím, že včelstva v prostorově menších úlech dávají dobré výsledky i ve srovnání s prostornými úly nástavkovými spíše ve slabých snůškách a ve snůškách pozdějších (letních). Potvrzují to např. zkušenosti pana Josefa Kaly z Hvožd'an, jež mi vyprávěl. Totéž

se dá vytušit i z článku pana Zdeňka Barnata z Králíků zveřejněného ve Včelařství č.2/2004 na str. 44. V minulosti (před větším rozšířením kraňky v ČR, tj. cca do r. 1970) se např. Gerstungy osvědčovaly zřejmě i proto, že v populaci včely na našem území byl silný vliv původní tmavé včely a využívaly se spíše až letní snůšky (pěstovalo se málo řepky): tmavá včela vyzimovávala slabá, měla pomalý jarní rozvoj - vyhovovaly jí menší úly. Rovněž vliv tmavé včely v populaci včel v ČR zvláště v západní části republiky před pár desítkami let mi J. Kala potvrdil s tím, že v menších Gerstunzích včelstva tenkrát poskytla vždy více medu než např. v Univerzálech.

Z popsaného příkladu výsledků pana Černoouse lze přece jen učinit dílčí závěr: Na včelstva příznivě působí celoročně větší úlový prostor - včelstva vyzimují silnější ve srovnání se včelstvy v jednom prostoru (plodišti), mají dobrý jarní rozvoj a využijí už první jarní snůšky a mohou poskytnout dobré výnosy zvláště v dobrých snůškových podmínkách. Ve slabých snůškách mohou být rozdíly mezi silnými a slabšími včelstvy malé, v důsledku nižší spotřeby zásob medu slabšími včelstvy, když silnější včelstva jich v obdobích bez snůšky více proplodují.